

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
MARIBOR

KRST PRI SAVICI
FRANCE PREŠEREN

KRST PRI SAVICI

France Prešeren

Režiserka **Andreja Kovač**

Avtorji likovne podobe **Andreja Kovač, Aleksander Andželović, Vasilija Fišer, Darka Erdelji**

Lektorica **Metka Damjan**

Avtorica izbora glasbe **Andreja Kovač**

Izdelovalci lutk **Aleksander Andželović, Mateja Arhar, Darka Erdelji**

Izdelovalci rekvizitov in scenskih elementov **Mateja Arhar, Darka Erdelji, Enver Ibrahimagić,**

Zoran Kramar, Svetlana Maloić, Neva Vrba

Šivilja **Maja Švagelj**

Mojster luči **Miljenko Knezoci**

Tonski tehnik **Zoran Petrovič**

Odrski tehnik **Enver Ibrahimagić**

Premiera 20. oktober 2010

Igralci

Maksimiljan Dajčman

Davorin Kramberger

Metka Jurc

Danilo Trstenjak

Barbara Jamšek, k. g.

Maruša Majer, k. g.

Vito Weis, k. g.

***Na prvi pogled se zdi Krst pri Savici mor-
da nenavadna izbira. Kaj v Prešernovi pes-
nitvi te danes nagovori, da jo postaviš na
lutkovni oder?***

Prva ideja se mi je porodila povsem in-
tuitivno. Prešernovo pesnitev sicer režiram
že tretjič (pred tem Lepa Vida in Povodni
mož) in lahko rečem, da se ga kar ne morem
naveličati. Pravzaprav si že postavljam cilj,
da bi na oder postavila vsa njegova dela. Po
kratkem razmisleku lahko prepoznam, kaj v
pesnitvi me nagovarja: trenutno živim med
dvema kontinentoma in nikoli prej nisem
imela tako jasno pred seboj povsem druge-
ga zornega kota na Slovenijo. Zdi se mi, da
na vsakem koraku opažam, kako izginja svet,
ki sem ga poznala, svet mojih staršev in star-
rih staršev, in kako se vse okoli mene spre-
minja v to, kar vidim na drugi strani oceana.
In ta občutek veje tudi iz Krsta pri Savici: stari
svet se umika novemu, obstajata pa dva po-
sameznika, izgubljena v viharju krvavih spre-
memb; in ker visita med obema svetovoma,
zanju ni prostora v nobenem.

***Poezija na odru. Ti je v izziv, pomoč, ovi-
ro? Ti poezija kot forma narekuje drugačen
pristop tudi na drugih ravneh ali samo na
ravni besede?***

Poezija na odru je zame kot glasbena
partitura, v katero je treba naseliti čustva
življenjskih situacij in polnokrvnih likov.
Poezija je fantastična, ker dopušča veliko in-
terpretacij, hkrati pa zahteva večščino govora.
Na ostalih ravneh uprizoritve pa odpira
samo še več kreativnih možnosti, saj ne za-
pira, ampak odpira.

***Skozi literarno zgodovino so se kresa-
la mnenja o Krstu pri Savici v zvezi z idejo,
interpretacije pa so šle v zelo različne sme-
ri. Kaj ti kot režiserka odkrivaš v Krstu, kaj
postavljaš v ospredje: tragično ljubezensko
zgodbo, spopad religij, spomenik junaštvu,
zvestobi, tragičnost le-te, ko je pripeljana do
radikalnega konca ... ?***

Zame je Krst zgodba o koncu nekega
sveta. O koncu, ki ni velik in junaški, ampak
oseben in boleč, saj gre za priznanje
poraza in soočenje z lastno človeškostjo.
Kako plemenito zvenijo misli: če potone
ladja, z njo potone tudi kapitan; sedaj pa si
predstavljajte, da ste kapitan te ladje ... in
ugotovite, da si ne želite smrti in da niste
sposobni samomora, čeprav naj bi bil ta v
tovrstnih okoliščinah plemenito dejanje. Že
Hamlet se v slovitim monologu sprašuje,
kaj je bolj plemenito: biti ali ne biti. In kaj če

se v nekem ključnem življenjskem trenutku zgodi, da ste primorani pogledati resnici globoko v oči in priznati, da niste tak človek, kot ste mislili, da ste? Da niste sposobni potoniti z ladjo, četudi bi radi ... To je zame tema, ki jo zasledujem v Krstu.

Vidiš Krst kot nekaj občega, univerzalnega ali kot pesnitev, ki je specifična za nas Slovence, ki govori o tragiki naroda, celo predvideva kasnejše zgodovinske dogodke?

Krst je v prvi vrsti slovenska pesnitev. Prešeren je fantastičen umetnik, ne le v pesniški tehniki, pač pa tudi v snovanju karakterjev. Njegovi junaki so zame zmeraj tako polnokrvni kot dramski liki. In to je tisto, kar me v vseh njegovih pesnitvah pritegne: portretiranje oseb, tudi tistih, ki jih poimensko ne najdemo v črkah.

Narativno je Prešernova spretnost velikanska in sega čez meje nacionalnega. Tako lahko Krst mirne volje beremo kot pesnitev o koncu civilizacije, kjer koli in kadar koli, ali pa v njem prepoznavamo stisko osebnega poraza. Skratka, Prešeren je še zmeraj aktualen tako na mikroosebnem nivoju kot v makropolitичni interpretaciji. In prav zaradi tega je velik pesnik, na katerega nismo dovolj ponosni.

Je Krst, kot ga postavljáš na oder, takšen, kot te je nagovoril na začetku, ali je skozi raziskavo materiala in delo na odru postal kaj drugega? So v ospredje morda stopili drugačni poudarki, kot so se sprva nakazovali?

Krst se mi je zgodil intuitivno in že takoj na začetku sem čutila močno izraženo atmosfero. To se ni spremenilo, spremenila se je le forma, skozi katero zgodbo pripovedujem. V začetku sem videla cel oder kot ogromen bazen, dobesedno jezero, iz katerega se dviga meglica, po njem pa pluje čolniček in v njem Črtomir. Prvotna slika je bila precej temačna, ritem predstave počasen in skoraj zamaknjen. Razen Črtomirja stvarnih likov ni bilo, obstajal pa je močan občutek strahu, čakanja na nek trenutek in potem praznina, odsotnost kot neke vrste izdih. Ko se je predstava začela prelivati iz prvih vtisov v dejanske prizore, je postajala vedno bolj oprijemljiva. Skozi pogovore s sodelavci so začeli nastajati posamezni prizori in likovna oprema zanje, pravi lutki pa sta bili že od začetka v bistvu dve: Črtomir in Bogomila. No, bile so tudi ptice, kar naprej različne ptice, ki kar ne morejo iz moje glave ... Pojavilo se jih je ogromno: majhen ptiček, ki dela družbo Bogomili, pa grozeča ujeđa, simbol

Valjhuna, ki jadra nad trdnjavo, v katero se je zatekel Črtomir, bili so tudi jastrebi, ki kljuvajo trupla, pa pisani kanarčki, ki živijo v telesu Bogomile. Nekateri so odleteli, nekateri pa naseljujejo predstavo tudi danes, ko stopa v življenje.

Kako si zastavljaš svojo gledališko pot: raziskuješ v različne smeri ali zasleduješ kak svoj gledališki "problem"? Je zate vsak projekt znova nepopisan list ali se skozi tvoje delo vleče rdeča nit?

Govorjenje o gledaliških problemih se mi je vedno zdelo malce za lase privlečeno. Seveda je vsaka predstava raziskovanje, ampak zame bolj v smislu, kako lepoto neke zgodbe ali motiva preliti v sliko, kako jo ponuditi gledalcu. Znotraj tega pa me vedno znova inspirirajo teme ljubezni, konca nekega sveta in boja za ideale. To so teme, h katerim se vedno znova vračam.

Veliko režiraš v dramskem gledališču, kar nekaj pa tudi v lutkovnem. Kakšen je tvoj odnos do lutkovnega gledališča v primerjavi z dramskim? Je lutka dodaten izziv ali pač vsaka predstava zase stoji v tvoji zgodovini kot taka in je zate nebstveno, ali gre za igralce ali za igralce z lutko?

Lutka je absolutno velikanski izziv, saj zahteva razumevanje tehnologije, ki je ključnega pomena za nastanek lutkovne predstave. Odločitev za vrsto lutk v posamezni uprizoritvi je pol predstave. Za razliko od živih igralcev je lutka omejena in izredno pomembno je, da se režiser, ki dela lutkovno predstavo, zaveda, da bo njegov igralec (lutka) narejena le za določene tipe akcij. Ko v dramskem gledališču rečeš igralcu, naj sede, je to nekaj samoumevnega, v lutkovnem pa je vsako akcijo treba predvideti. Zato zahteva priprava na tovrstno predstavo veliko več znanja, časa in načrtovanja. Hkrati pa lutka seveda ni omejena s fizičnimi zakoni in prav to, da zna leteti, da lahko razpade v več delov, da si lahko iztrga srce iz prsi in ga podari nekemu drugemu, ji daje čarobno moč, ki ustvarjanje obogati z novimi možnostmi. Režiranje lutkovne predstave zahteva poseben način razmišljanja. Svoj um moraš odpreti domišljiji in kreirati nov, celovit svet. Lutkovno gledališče me je zato veliko naučilo tudi o dramskem in velikokrat lutkovne principe uporabljam tudi v dramskem gledališču. A na koncu ne ločujem rada na lutkovno in dramsko, saj je vsaka predstava unikat. Želim si le več mešanja obojega.

Lutkovno gledališče je bolj gledališče podob in akcije kot pa gledališče besed. Ali ti kot režiserka vidiš predstavo bolj v podobah ali je zate beseda ključnega pomena?

Zmeraj vidim predstavo v podobah, zame je beseda pravzaprav bolj muzikalično sredstvo kot pa sredstvo prenosa sporočila. Rada GLEDAM predstave, poslušanje prepuščam koncertnim dogodkom.

Po svoje je paradoks, da se lotevaš poezije, ki je na nek način še bolj "beseda par excellence". Pri črtanju si gotovo bolj omejena, saj je besedilo med seboj povezano - če izmakneš eno opeko, porušiš ves zid. Po drugi strani pa lahko to razumemo, saj je včasih poezija (in tu je Prešeren še kako dokaz trditve) še bolj "slikovita" in prav kipí d podob in vzdušij.

Poezija, še zlasti pa Prešernova, je zame zmeraj odlična predloga za uprizoritev, saj podarja besedam drugačno vrednost, ne zgolj informacijo. Besedilo je dvignjeno na glasbeno raven, saj ima zelo poudarjen ritem, ki se mu v interpretaciji ponekod podrejamo, ponekod pa ga skušamo kršiti - in tako ustvarjati nov kontekst. Prešeren je poleg odličnega pesnika tudi fantastičen psiholog, saj njegove besede resnično nudijo

možnost ustvarjanja široke palete situacij in karakterjev. V Krstu smo se ukvarjali predvsem z vprašanjem, kako se znebiti pripovedovalca in besedilo interpretirati, kot bi ga povedal nek lik v stereotipni situaciji. Tako so nastale dinamične besedne kombinacije, ki (predvsem v prvem delu predstave) razgibajo pesnitev, dogajanju na odru narekujejo ritem ter omogočajo paralelne situacije in hitro menjavanje fiktivnih prizorišč. Črtanja teksta je bilo pravzaprav malo, saj ostaja, razen ene tercine, Uvod nespremenjen, sam Krst pa je sicer razdeljen in prestavljen na začetek in konec predstave, a prav tako ostaja relativno celovit. Zgodbo sem želela pripovedovati nekoliko bolj kronološko, zato je najprej uporabljena retrospektiva iz Krsta, ki govori, kako sta se Črtomir in Bogomila spoznala in kako je on moral v vojsko, nato se z Uvodom preselimo na bojišče in se nato spet po originalnem vrstnem redu na koncu najdemo ob Bohinjskem jezeru, kjer Bogomila in Črtomir doživljata zadnje srečanje. Ta zadnji del je bil najbolj problematičen, kar se teksta tiče, saj predstavlja velikanski ideološki in poetičen dialog, v katerem je za lutke preveč govorjenja in premalo akcije. Zato je ta del predstave intimnejši, počasnejši

in odigran kot intimna drama dveh lutk, ki sta maksimalno gibljivi in počlovečeni, da lahko izrazita vse subtilne občutke, ki jima jih nalaga besedilo. Velik izziv je bila prav igra in režija tega dela, saj je bilo treba pesnitev in vse besede, ki v tem trenutku vrejo na plano, izraziti skozi minimalne premike, poglede in reakcije, kar kaže na mojstrstvo animatorjev, ki se morajo res zlititi z lutko in ji vdahniti dušo, saj za tako zahteven prizor zgolj tehnično obvladovanje ni dovolj.

In še vprašanje o velikostnem redu predstave: mala forma, predstava na velikem odru? Imaš morda raje eno ali drugo?

Oder je zame ambient, zato vsakič znova skušam prebrati, kaj mu ustreza, kako ga najbolje uporabiti in mu pravzaprav pustiti, da spregovori sam. Všeč mi je oder kot prazen prostor, ne maram kulisnih ali realističnih scenografij, če pa bi se že morala odločiti, kateri oder mi je bolj všeč, mi je v novem lutkovnem gledališču pravzaprav bolj všeč mali oder. Intimnejši je, hkrati pa ima dovolj prostora za večino klasičnih lutkovnih tehnik.

Če pa je vprašanje mišljeno na splošno, se moj odgovor nagiba k velikim odrom. Rada imam prazne prizore: pogled na osvetljenega posameznika, izgubljenega sredi

odrske površine, mi predstavlja svet.

Najraje pa imam odre, ki so nekako težavni: imajo prenizek strop ali premalo globine ipd. Takrat mi poseben izziv predstavlja "ukrotitev" prostorskega problema. V primeru te predstave problem predstavlja prevelik naklon tribune za gledalce, ki ničesar ne skriva in sili k veliko bolj dinamičnim rešitvam, k sočasnim prizoriščem, k uporabi živih igralcev in tekočih povezav med prizori.

KAKO PRIŠLA K RESNICE SEM POGLEDI, /.../ V BESEDAH KRATKIH ZVEDI

»Oh, kako sem že sit literarno zgodovinskih čenč o Prešernovem pijančevanju in kurbanju! Saj lahko razumem: kjer je sveto, je tudi profano in bolj ko je Prešeren postajal nacionalni svetnik, bolj so brskali po njegovem življenju. Ne da bi imel kaj proti znanosti, ki je stehkala že vsak kilogram na pretežkem pesnikovem telesu, si ogledala vsako sled zabuhlosti zaradi pretiranega pitja na njegovem obrazu ... Le to je, da ne razumem, kaj si od tega obetajo? Da bodo bolje razumeli njegovo poezijo, če bodo vedeli, koliko glažev je zvrnil?« je zapisal Drago Jančar

Mi smo hoteli RAZUMETI POEZIJO! Zato smo brskali. Pa ne po pesnikovih odvečnih kilogramih ali glažih, ampak po njegovi pesmi mili, po Krstu pri Savici. Zavedajoč se, da je slovnica pot do lepote, smo odkrivali nenavadne besede, bogate metafore, prepoznavali lepote sloga, iskali smisel ... Obupala sem skorej takrat reva ... Toda dan jasni, dan oblačni v noči mine ... Lupili smo plast za plastjo, opazovali ustroj - ter odkrili ne samo cilj, ampak tudi SMISEL. In vsem nam je bila pesem mila lek. Zaradi brskanja po skrivnostih jezika smo vsak dan bolj razumeli ... V želji, da bi razumeli tudi vi.

Metka Damjan, lektorica

»Ko se rodiš, zajočeš, ker stopaš na ta velikanski oder samih bedakov.«

(W. Shakespeare: Kralj Lear)

Vasilija Fišer, avtorica likovne podobe

Tavam in se iščem med klasično Prešernovo poezijo in sodobnim režijskim pristopom ... Pa vendar ...

Metka Jurc, igralka

Vesel sem, da se prvič v 32 letih v Lutkovnem gledališču Maribor spopadam s Prešernom. In ne samo to - ustvarjamo ga v novi hiši.

Maksimiljan Dajčman, igralec

Prah, prepih, mraz, ropot ... Lebdenje v zraku, pilotiranje helikopterja, spuščanje odra, glasovi ... Otvoritev, selitev, stavka ... Uuuf, kakšen začetek! Pa tako sem si želel naslovno vlogo! Ali bom Krst ali Savica?

Danilo Trstenjak, igralec

Teče. Stop. Teče. Stop. Frrrrr. Frrr frrr frrr frrr. Letimo, se vozimo in se bojujemo. Milči in Mirči pa se še kar iščeta.

Barbara Jamšek, igralka

Danes, tukaj, zdaj ali nikoli. Umreti pomeni več kot preživeti.

Vito Weis, igralec

Vera ena se je Bogomili vzela,
jo je dala, šla k drugi.

Jo je staro čudno menjala
in ljubezen in telesa silo.
Za obljube,
za nekoč enkrat.

Ji bo,
jo bo zemlja odpustila -
Jo bo čakalo nebo in ženin tam -
Jo bo čakal ta željen -
Kaj bo?

Ni Dva na svetu onem
ena je
ljubezen ena vera
ena luč in en je Bog

Ne tu, kaj tam bo, so ji rekli
pa je rekla da.

Maruša Majer, igralka

O DAVORINU KRAMBERGERJU, NAGRAJENCU IN KMALU UPOKOJENCU

Nagrajenec strokovne žirije Poletnega lutkovnega pristana 2010 za igro v predstavi Ostržek. V Lutkovnem gledališču Maribor igra od leta 1975. Prvič je nastopil v predstavi Pod zvezdo Branka Rudolfa. Vlog se ne da prešteti - nekaj nepozabnih je v predstavah Hruške gor, hruške dol, Pravljica o mezinčku, Ko pride gospod Zvezda, Pravljica o velikanu Mrazaku, Butalci, Metuljeva dežela, Ostržek ... Predstav, v katerih je nastopal, je več kot osemdeset, število ponovitev gre v stotine. Napisal je tudi glasbo za predstave Mezinček, Muc vasuje, muc se ženi, Solza polna smeha 1 in 2, za predstave o prometu in za predstavo Ringaraja. Lutkovno gledališče Maribor je predstavljal na velikih gostovanjih v Argentini, na Tajvanu, na poteh po Evropi, nekdanji Jugoslaviji, v zamejstvu in po vsej Sloveniji.

GENERALNI POKROVITELJ

PBS.

POŠTNA BANKA SLOVENIJE, d.d.
Bančna skupina Nove Kreditne banke Maribor d.d.

k u l t u r a . . .

republika slovenija
ministrstvo za kulturo
www.mk.gov.si

MESTNA OBČINA MARIBOR
www.maribor.si

POKROVITELJ PUBLIKACIJ

!DesignStudio

MEDIJSKI POKROVITELJ

RTS

MARIBOR2012

evropska prestolnica kulture
www.maribor2012.info

Gledališki list **KRST PRI SAVICI** / za LGM **Mojca Redjko** / urednica **Katarina Klančnik Kocutar** / lektorica **Metka Damjan**
fotograf **Boštjan Lah** / oblikovalka in ilustratorica **Natalia Corbillon** / tisk **Design studio, d. o. o.** / naklada 1500 izvodov
Maribor, oktober 2010 / **Lutkovno gledališče Maribor** / Vojašniški trg 2 / 2000 Maribor / Slovenija
direktorica **Mojca Redjko** / T 02 228 19 70 / E info@lg-mb.si / www.lg-mb.si